ՀԱՄԵՍՏ ԸՆԿԵՐԸ՝ ՄԱՄԻԿՈՆ ԳԱԳԼԻԿԵԱՆ

Գրեց՝ ԱՌԱՔԵԼ ԵՂԻԿԵԱՆ

Ամեն անգամ, երբ հարազատի մը դագաղին առջեւ դրիչ կը վերցնենք երկու տողով անոր կեանքի գծերը պատկերելու, կարծես տատանամեակներ համբաւդ կը կրնան եւ չեն թողուր որ բանիկներդ սահմանափակես.— այսպէս է պարագան եւ այս ընկերոջ առթիւ, որ ընկերային, հասարակական եւ քաղաքական կեանքի զանազան վաստակաւոր կեանքի մը ապրեցաւ խելօք, խոհական եւ համեստ մարդու մը համբաւով:

Մներ է, ասկէ 74 տարի առաջ, Քղիի Սերկեւիլ գիւղին մէջ. որբութիւնը իր մանկութեան ընկերը դարձեր է, եւ այս պատճառաւ ալ շատ վաղուց, պատանի հասակէն դարձեր է պանդուխտ Սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ:

Այս հեղաբարոյ եւ համեստ գիմագծին տակ քաղաքակիրթ կապրէր յեղափոխական անյիշատակելի ոգի մը, որ արմատ ձգեր էր իր մէջ Հնչակեան Կուսակցութեան Պոլսոյ ցոյցերէն: Այդ ցոյցերէն յետոյ հալածական, հալիւ շունչը կառնէ Պուլկարիա շատերու հետ եւ հոն կը մնայ մինչեւ Օսմանեան խարուսիկ Սահմանադրութիւնը, որմէ վերջ կը վերադառնայ հայրենի գիւղ եւ կը լծուի հայրենի տան վերականգնման սրբազան գործին:

Կամաւոր, չորս զաւակներու ակը կը դառնայ, բայց երբ «անգամ մը պանդուխտ ես եղեր, միշտ կը մնաս պանդուխտ», բանի են մեր պանդուխտ հայրերը, անշուշտ նկատի ունենալով դիրենք հիւրընկալող երկրի անտեսական տանելի պայմանները ընդդէմ տաճկական բռնապետութեան եւ հալածանքներուն:

1913–14-ի տարիները կուգայ Ամերիկա եւ կը հաստատուի Միսիսիպիի Հովմի Կրանիթ Սիթի քաղաքին մէջ, ուր Պուլկարիայէն սորված իր արհեստով, տարբերութեամբ, ընկերովի՝ սրճարանի գործին կը լծուի, կարճ ժամանակի մէջ իր շուրջ ստեղծելով համակիրներու լայն շրջանակ մը:

Առաջին անգամ իրեն ծանօթացայ 1914-ի վերջերը, երբ անկայտնի Տոնիկ Աբոյեանի, Պէրպէրեանի տոներուն միջոցաւ, երբ կը մասնակցէինք Հնչակեան Կուսակցութեան երեակ քաղաքներու խաւն ժողովին: Մամիկոնը Կրանիթ Սիթիի մէջ, Հնչակեան զօրեղ մասնաճիւղի ակնառու դէմքերէն էր եւ մենք թիթեռնիկի նման կը դառնայինք այդպիսիներու շուրջ:

Մեր ծանօթութիւնը, ժամանակի ընթացքին, ընկերութենէ աւելի դարձաւ մտերմական, հարազատ եւ անխարդախ.— այդպէս մնացինք տարիներով, միշտ իրարու համախոհ, միշտ նոյն գաղափարի ճակատին, մինչեւ իր մահը:

1918-ի տարիները երբ Հայկական Եղեռնի հրկէզ բոցը ահազանգեց գաղթաշխարհին, ընկ. Մամիկոն Ամերիկայի Հնչակեան Կուսակցութեան Կեդրոնի վիճականով անցաւ Սուրիա իր հարազատ մէջ գտնել կիսաց ընտանիքին անդամներէն երկուքը, —աղջիկն ու տղան: Այս գործն իրականութիւնը մասամբ մեղմացնելու համար, ընտանեկան յարկի մը կազմութեան կը նախաձեռնէ եւ կամուսնանայ Տիկ. Փայլիկ Տէր Գրիգորեանի հետ, ազնիւ Քղիի Ծերմաք գիւղէն:

ՄԱՄԻԿՈՆ ԳԱԳԼԻԿԵԱՆ

Այն կը յաջողի տարագիրներուն Անկէ յետոյ հնարաւորութիւն կունենայ յայտնի որբախոյզ Ռ. Հերեանի հետ եւ ընկերանալով անոր, հեռաւոր եւ մութ անկիւններէ կը սկսի լոյս աշխարհ բերել շատ մը Քղեցի որբեր եւ որբուհիներ, որոնք այսօր երբ Լասեն իր մահուան բօթը խարազած վշտով պիտի համակին:

Իր նիւթական կարելիութիւնները մեծագոյն ամօթումը կը լան շատերու տխուր վիճակը բարւոքելու.— ոմանց կրնէ փոխատուութիւն Ամերիկայի մէջ գտնուելու պայմանաւ, — ոմանք կը հանէ՝ իրենց մերկութեան վիճակէն եւ կը յանձնէ Բարեգործականին եւ Կարմիր Խաչի հոգատարութեան. իր ազգասիրական աշխատանքները վինք կը դնեն հարազատ հայ գործիչի մը պատանդանին վրայ:

Երբ վերադարձաւ Ամերիկա եւ իր նախկին տեղը հաստատուեցաւ, նա զրահաւորուած էր ազգասիրական յուշերով. — «Յեղափոխութենէն առաջ երէ չկրցա զենքով արդարացնել, կրցա սակայն հարիւրաւոր որբերու արցունքը սրբել եւ ժպիտ տալ իրենց» կը ասէր գոհունակ սրտով:

Պատերազմի մղձաւանջային տարիներուն յաջորդեր էր յեղափոխական յեղաշրջումներու դարաշրջանը. — աշխարհի մէկ վերջերորդ մասը հեղեղատի նման տարերային ցնցումով կիսւեր էր հին աշխարհէն եւ քաղաքացիական եւ միջամտական օրհասական կռիւներով Յեղափոխութեան տարին եւ մոնահատուած [illegible]

Մենք բոլորս երիտասարդական վառ ուխտով, տասնց մաղաչուիկ ենթարկուելու աջին ու ձախէն եղած յարձակումներուն, ապրեցանք նոր իրականութեան հրայրքը, անցանք Շինարարական, Վերաշինական եւ Օգնութեան զանազան կազմակերպութիւններու խանդավառ ոլորէն մինչեւ Ամերիկահայ Ցառաջդիմական Միութեան կազմութիւնը:

Ընկ. Մամիկոն մնաց անբաժան իր ընկերներէն. վերջերս 'թէեւ տարիներու ծանրութիւնը սկսած էր կքել զինք, հեռու պահելով ակտիւ աշխատանքներէ, բայց մընաց միշտ ալ մեր զօրաւոր խթաններէն մին:

Մահուընէ երեք օր առաջ մեր ընտանեկան սովորական այցելութիւնը եղաւ վերջինը. պնդերակութեան ցաւը զինք զգեստած էր դեռին վեց ամիսէ ի վեր եւ իր զոհաբեր կնոջ գուրգուրանքին առարկա դարձած:

Մեռաւ նա Յունիս 25-ին, խոր սուգի մատնելով իր ծանօթներն ու ընկերները:

Թաղման օրը Կրանիթ Սիթիի ողջ գաղութը դուրս եկեր էր իր վերջին յարգանքը տալու այն համեստ մարդուն, որ իր գաղափարական տեսակէտը անսասան պահելէ վերջ, կարողացեր էր գաղութին յարգանքը վայելել իր բարի դրացնութեան տեսիլքով:

Դագաղը ծանրաբեռնուած էր բոլոր հայ կազմակերպութիւններու, բարեկամներու եւ ընկերներու ծաղիկներով:

Պաշտօնական Ցառաջդիմականն ու Լրաբերի խմբագրութիւնը իրենց կենդանի խօսքը ըսին մատուռին մէջ, յանձին Ընկ. Քարտուղարին, ընկ. Օ. Սարեանի բերնով եւ յայտնեց իր խորագոյն ցաւը. իսկ դերեզմանատան մէջ իր վարձատօթ ընկերներէն Ա. Նորսիկեանը եւ այս տողերը գրողը հաղորդ ընկերոջ մը կոչնչանքով աւին իրենց յարգանքը:

Միսիսիպիի Հովմար կորնցուց իր հին ակտիւ լաւագոյն ներկայացուցիչը, իսկ ընտանիքը, իր տան սիւնը:

Ցարգանք իր լիցքին.— նա ապրեցաւ 74 տարիներու ապի ու լիցի, անուշ ու քնքոյշ ապրումները, միշտ ալ բարեհամբոյր ժպիտը երեսին, եւ խնդութեան քթթանքը աչքին:

Այսպիսի բարի եւ համեստ մարդու վրայ, հո՛գ, մի՛ չոքիր տարերային ծանրութեամբդ, նա յոգնած էր, հանգստի պէտք ունի, անուշ ըրէ անոր հանգիստն ու յաւիտենական քունը...:

Միսիսիպիի Հովիտ